

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Ο ρόλος της οικογενειακής πολιτικής στη διεργασία της δημογραφικής αλλαγής: ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών μεταξύ των κρατών μελών»

(διερευνητική γνωμοδότηση)

(2011/C 218/02)

Γενικός εισηγητής: **ο κ. BUFFETAUT**

Γενική συνεισηγήτρια: **η κ. OUIN**

Με επιστολή του, της 15ης Νοεμβρίου 2010, ο πρόεδρος κ. Péter GYÖRKÖS ζήτησε από την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, εξ ονόματος της Ουγγρικής Προεδρίας και σύμφωνα με το άρθρο 304 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, να καταρτίσει διερευνητική γνωμοδότηση με θέμα

Ο ρόλος της οικογενειακής πολιτικής στη διεργασία της δημογραφικής αλλαγής: ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών μεταξύ των κρατών μελών.

Στις 7 Δεκεμβρίου 2010, το Προεδρείο της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής ανέθεσε στο ειδικευμένο τμήμα «Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις, δικαιώματα του πολίτη» τις σχετικές προπαρασκευαστικές εργασίες με εισηγητή τον κ. BUFFETAUT και συνεισηγήτρια την κα OUIN.

Λόγω του επείγοντος χαρακτήρα των εργασιών, κατά την 471η σύνοδο ολομέλειας, της 4ης και 5ης Μαΐου 2011 (συνεδρίαση της 4ης Μαΐου 2011), η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή όρισε γενικό εισηγητή τον κ. BUFFETAUT και γενική συνεισηγήτρια την κ. OUIN και υιοθέτησε με 183 ψήφους υπέρ, 3 ψήφους κατά και 8 αποχές την ακόλουθη γνωμοδότηση.

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1 Μπορεί οι οικογενειακές πολιτικές που εφαρμόζονται στην Ευρώπη να έχουν διαφορετικό σημείο αφετηρίας και περιεχόμενο, αλλά ο σκοπός, δηλαδή η υποστήριξη της οικογένειας, είναι κοινός. Οι εθνικές και ευρύτερες περιφερειακές πολιτικές, οι πολιτικές επενδύσεων, κατάρτισης, στέγασης και απασχόλησης μπορούν να αναδείξουν το εκάστοτε κράτος μέλος ή περιφέρεια σε πόλο έλξης και ευνοϊκό περιβάλλον για τις οικογένειες.

1.2 Η σύγκριση των υφιστάμενων συστημάτων είναι ενδιαφέρουσα, επειδή επιτρέπει τον προσδιορισμό των ορθών πρακτικών, αλλά είναι γενικά παραδεκτό ότι, για να είναι αυτά τα συστήματα πλήρως αποτελεσματικά, πρέπει οι παρεχόμενες υπηρεσίες και οι μηχανισμοί στήριξης να ανταποκρίνονται στις προσδοκίες των οικογενειών και των γονέων ή μελλοντικών γονέων. Οι προσδοκίες αυτές ενδέχεται να ποικίλλουν μεταξύ των κρατών μελών, ανάλογα με τα κοινωνικά ήθη, τη νοοτροπία και τις παραδόσεις κάθε λαού. Οι δημόσιες αρχές πρέπει συνεπώς να αποφεύγουν τις ιδεολογικές προκαταλήψεις και να προτείνουν, αντίθετα, μηχανισμούς που δίνουν πραγματικά στο άτομο τη δυνατότητα να επιλέξει πότε θα δημιουργήσει οικογένεια και να αποκτήσει όσα παιδιά επιθυμεί.

1.3 Μολονότι οι πολιτικές στήριξης της οικογένειας δεν εμπιπτουν στις αρμοδιότητες της ΕΕ, αυτή μπορεί να νομοθετεί στους τομείς που αφορούν τον συνδυασμό οικογενειακού και επαγγελματικού βίου, καθώς και σε αυτούς της ισότητας ανδρών και γυναικών στην εργασία και της προστασίας και της ανατροφής των παιδιών.

1.4 Η ΕΕ μπορεί να διαδραματίσει επίσης χρήσιμο ρόλο στη στάθμιση των δημογραφικών δεδομένων και εξελίξεων και στην ανταλλαγή ορθών πρακτικών μεταξύ των κρατών μελών.

1.5 Σήμερα αναπτύσσονται με την υποστήριξη της ΕΕ αρκετές σχετικές πρωτοβουλίες και χρηματοδοτικά προγράμματα. Εξάλλου, τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο έχουν ήδη υποστηρίξει τις οικογενειακές πολιτικές και μπορούν να συνεχίσουν προς αυτή την κατεύθυνση και στο μέλλον.

1.6 Θα ήταν επιθυμητό να διασυνδεθούν καλύτερα όλες αυτές οι πρωτοβουλίες και να τεθούν υπό την εξουσία ή, τουλάχιστον, τον συντονισμό ενός ειδικού οργάνου, που θα αναλάβει τον προσδιορισμό μιας ολοκληρωμένης πολιτικής και τον καθορισμό των αξόνων δράσης και μελέτης. Αυτός ο διευθυντικός και συντονιστικός ρόλος θα μπορούσε να ανατεθεί, από πολιτική και διαχειριστική σκοπιά, στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κυρίως μέσω της Ευρωπαϊκής Συμμαχίας για τις Οικογένειες, και από επιστημονική σκοπιά στο Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας (Eurofound).

1.7 Θα ήταν επιθυμητό να συμμετάσχουν στη χάραξη των οικογενειακών πολιτικών όλες οι ενώσεις που εκπροσωπούν ή που επιδρούν στις οικογένειες, τόσο στο επίπεδο της ΕΕ όσο και σε εκείνο των κρατών μελών.

1.8 Πολλές πολιτικές που αποφασίζονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο επηρεάζουν άμεσα την οικογενειακή ζωή. Επομένως, η ΕΟΚΕ συνιστά αφενός μεν να ενταχθεί η οικογενειακή διάσταση οριζόντια σε όλες τις ευρωπαϊκές πολιτικές, ιδίως κατά τη διεξαγωγή των εκτιμήσεων αντικτύπου που είναι πλέον υποχρεωτικές για κάθε ευρωπαϊκή νομοθεσία⁽¹⁾, αφετέρου δε να διέπεται η εκτίμηση των υφιστάμενων πολιτικών οι οποίες πρέπει να αναθεωρηθούν.

⁽¹⁾ Βλ. γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Πρώιμη αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών», ΕΕ C 120 της 16.05.2008, σ. 66, σημείο 4.8.

1.9 Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει ανεπιφύλακτα την ιδέα να ανακηρυχθεί το 2014 Ευρωπαϊκό Έτος της Οικογένειας.

2. Εισαγωγή: η σημερινή δημογραφική κατάσταση

2.1 Η οικογένεια στην Ευρώπη τελεί υπό πλήρη μετάλλαξη-γονιμότητα σαφώς κατώτερη του ορίου για την αντικατάσταση των γενεών εδώ και αρκετές δεκαετίες ⁽²⁾, άνοδος της ηλικίας της πρώτης τεκνοποίησης, αύξηση των διαζυγίων, του ποσοστού των μονογονεϊκών οικογενειών και των οικογενειών χωρίς σταθερό εισόδημα, επιμήκυνση του βίου, καθώς και αύξηση του αριθμού των εξαρτώμενων ηλικιωμένων, κυρίως λόγω της δημογραφικής κατάστασης κατά το παρελθόν. Η εξέλιξη των οικογενειακών δομών δημιουργεί νέες προκλήσεις που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τη χάραξη, τον συντονισμό και εν συνεχεία την εφαρμογή των οικογενειακών πολιτικών.

2.2 Η συρρίκνωση της «διευρυμένης» προς όφελος της «πυρηνικής» οικογένειας, μεταξύ άλλων λόγω της αστικοποίησης και των αλλαγών του τρόπου ζωής, συνοδεύθηκε από τη διάδοση μιας πιο ατομικιστικής νοοτροπίας και την εμφάνιση νέων κοινωνικών ομάδων με συχνότερο κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού, ήτοι τους μακροχρόνια ανέργους, τις μονογονεϊκές οικογένειες, τους φτωχούς εργαζομένους και τα παιδιά που απειλούνται από τη φτώχεια ή διαβιούν ήδη σε αντίστοιχες συνθήκες. Τα φαινόμενα αυτά ταλανίζουν, δυστυχώς, όλες τις ευρωπαϊκές κοινωνίες. Εκτιμάται ότι το 17 % των Ευρωπαίων πλήττεται από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό, γεγονός που έχει βέβαια συνέπειες για τις οικογενειακές πολιτικές.

2.3 Παρότι σε όλη την ΕΕ ο δείκτης γονιμότητας είναι κατώτερος του ορίου που απαιτείται για την αντικατάσταση των γενεών, παρατηρούνται σαφείς αποκλίσεις τόσο στη δημογραφική κατάσταση των κρατών μελών και των περιφερειών τους όσο και στις πολιτικές τους υπέρ της οικογένειας. Σημειώνεται επίσης ότι η πυκνότητα πληθυσμού χαρακτηρίζεται από μεγάλες διακυμάνσεις ακόμα και στο εσωτερικό κάθε κράτους μέλους, καθότι σε ορισμένες περιφέρειες υπάρχει μεγάλη πληθυσμιακή συγκέντρωση, ενώ άλλες έχουν εγκαταλειφθεί σε μεγάλο βαθμό από τους κατοίκους τους. Το στοιχείο αυτό εγείρει το ζήτημα της χωροταξίας και της διατήρησης των παρεχόμενων δημόσιων υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων αυτών με αποδέκτη τις οικογένειες. Το έμβλημα της ΕΕ «Ενότητα στην πολυμορφία» είναι επομένως ιδιαίτερα εύστοχο σε αυτήν την περίπτωση. Παρότι η γήρανση του ευρωπαϊκού πληθυσμού –δηλαδή η άνοδος του ποσοστού των ηλικιωμένων– μπορεί να ερμηνευτεί και θετικά (την επιμήκυνση του προσδόκιμου ζωής και της ζωής με καλή υγεία των ηλικιωμένων), επιδέχεται ωστόσο και μια αρνητική εξήγηση ήτοι τη σημαντική μείωση της γεννητικότητας, με αποτέλεσμα τη μη ομαλή διαδοχή των γενεών.

2.4 Κανένα κράτος μέλος δεν φθάνει σήμερα το ελάχιστο όριο που απαιτείται για την αντικατάσταση των γενεών ⁽³⁾, αν και δύο εξ αυτών –η Γαλλία και η Ιρλανδία– απέχουν ελάχιστα. Στις ΗΠΑ ο δείκτης γονιμότητας αγγίζει σχεδόν αυτό το όριο, ενώ η μέση τιμή του στην ΕΕ υπολείπεται αυτού κατά περίπου 25 %.

⁽²⁾ Πρόκειται για αυτό που οι ειδικοί της δημογραφίας αποκαλούν «δημογραφικός χειμώνας».

⁽³⁾ Το ποσοστό αυτό είναι 2,1 τέκνα ανά γυναίκα στην ΕΕ. Το τμήμα του 0,1 τέκνου ανά γυναίκα υπολογίζεται αντισταθμιστικά προς το φαινόμενο της γέννησης περισσότερων αρρένων και του θανάτου θηλέων πριν φθάσουν στην ηλικία της μητρότητας.

2.5 Εντός του γενικού αυτού πλαισίου, παρατηρούνται έντονες αντιθέσεις. Δεκαοχτώ κράτη μέλη έχουν θετικό υπόλοιπο φυσικής αύξησης (οι γεννήσεις υπερτερούν αριθμητικά των θανάτων), ενώ εννέα έχουν αρνητικό υπόλοιπο (οι γεννήσεις υστερούν αριθμητικά των θανάτων –πρόκειται, κατά φθίνουσα σειρά, για την Πορτογαλία, την Εσθονία, την Ιταλία, τη Λετονία, τη Λιθουανία, την Ουγγαρία, τη Ρουμανία, τη Βουλγαρία και την Γερμανία).

2.6 Η αντιστροφή της τάσης αυτής εξαρτάται πρωτίτως από την απόλυτη βελτίωση του συνθετικού δείκτη γονιμότητας. Οι εισροές μεταναστών ασκούν επίσης κάποια επιρροή, αλλά όχι αρκετή, γιατί οι μετανάστες δεν εγκαθίστανται απαραίτητως στις περιοχές με τον χαμηλότερο δείκτη γονιμότητας και, βεβαίως, γιατί ακόμα και εκείνοι γηράσκουν. Επιπροσθέτως, η μετανάστευση επιβάλλει την εφαρμογή ενεργών πολιτικών ενσωμάτωσης, για να αποφευχθούν οι δυσκολίες συμβίωσης των κοινοτήτων, που είναι ακόμη πιο αισθητές στις χώρες υποδοχής με χαμηλό δημογραφικό δυναμισμό.

3. Ο αντίκτυπος της κρίσης στις οικογένειες

3.1 Η οικονομική κρίση είχε μια σειρά συνεπειών που έπληξαν τις συνθήκες διαβίωσης ορισμένων οικογενειών και δυσχέραναν την ικανοποίηση του αιτήματός τους για συνδρομή. Η οικονομική κατάσταση έπληξε κατά πρώτο λόγο την απασχόληση, δηλαδή τους πόρους πολυαριθμών νοικοκυριών.

3.2 Η κρίση και, ειδικότερα, η κρίσιμη κατάσταση των δημόσιων οικονομικών σε αρκετά κράτη μέλη ενδέχεται να ωθήσουν επίσης τις κυβερνήσεις να τροποποιήσουν ορισμένες διατάξεις των οικογενειακών πολιτικών ή να αναβάλουν την εφαρμογή τους.

3.3 Οι περισσότερες εσωτερικές πολιτικές των κρατών –π.χ. οι πολιτικές για την καταπολέμηση του αποκλεισμού, την κατάρτιση, τη στέγαση, τις δημόσιες συγκοινωνίες, την ενέργεια, την κοινωνική αρωγή, την εκπαίδευση, την απασχόληση κ.ά.– αφορούν άμεσα ή έχουν έμμεσες επιπτώσεις στις οικογένειες. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει την ανάγκη οριζόντιας παρακολούθησης των πολιτικών αυτών από την άποψη του αντικτύπου τους στις οικογένειες (family main-streaming) ⁽⁴⁾.

4. Διαφοροποιημένες οικογενειακές πολιτικές

4.1 Μια ολοκληρωμένη οικογενειακή πολιτική περιλαμβάνει φορολογικά μέτρα και οικογενειακά επιδόματα, δράσεις υπέρ της ισότητας ανδρών και γυναικών στην εργασία, υπηρεσίες φύλαξης και φροντίδας των παιδιών και των άλλων εξαρτημένων ατόμων, την κατοχύρωση των οικογενειακών δικαιωμάτων στα καθεστάτα ασφάλισης γήρατος ή τη δυνατότητα καλύτερου συνδυασμού του οικογενειακού και του επαγγελματικού βίου (π.χ. γονικές άδειες ή επιλογή μειωμένου ωραρίου εργασίας). Τέτοιες πολιτικές υπάρχουν σε όλη την ΕΕ, έστω και αν δίνουν έμφαση σε διαφορετικές πτυχές σε κάθε χώρα ή εκλαμβάνονται περισσότερο ως κοινωνικές παρά ως οικογενειακές πολιτικές. Η ποικιλομορφία αυτή δεν εκπλήσσει, αφού οι παραδόσεις, οι ανάγκες και οι κοινωνικές ή ακόμη και οι φιλοσοφικές προσεγγίσεις διαφέρουν από χώρα σε χώρα, όπως άλλωστε διαφέρουν και οι προσδοκίες των οικογενειών.

⁽⁴⁾ Βλ. γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Προώθηση της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών», ΕΕ C 120 της 16.05.2008, σ. 66, σημείο 4.8.

4.2 Τα κίνητρα αυτών των πολιτικών είναι επίσης ποικίλα: άλλοτε είναι ηθικής τάξεως ή σχετίζονται με το συμφέρον του πολίτη, άλλοτε είναι περισσότερο οικονομικά ή πολιτικά και άλλοτε πάλι αποσκοπούν στην αύξηση της γεννητικότητας. Όποια και αν είναι η θεμελίωσή τους, η ηθική, σωματική και εκπαιδευτική ευημερία των παιδιών αποτελεί εντούτοις ουσιαστικό στοιχείο τους, όπως και η εξασφάλιση της δυνατότητας των γονέων να ανατρέφουν τα παιδιά τους όπως επιθυμούν και να συνδυάζουν τις οικογενειακές τους υποχρεώσεις με την επαγγελματική και την κοινωνική τους ζωή.

4.3 Οι σκανδιναβικές χώρες αποδίδουν ιδιαίτερη προσοχή στην ισότητα του πατέρα και της μητέρας τόσο στον επαγγελματικό βίο όσο και στα οικογενειακά καθήκοντα και εφαρμόζουν, ήδη από τη δεκαετία του 1970, κοινωνικές πολιτικές και πολιτικές επαγγελματικής κατάρτισης που επιτρέπουν καλύτερο συνδυασμό του επαγγελματικού και του οικογενειακού βίου, καθώς και ευκολότερη επιστροφή στην εργασία έπειτα από γονική άδεια. Στη Σουηδία οι πολιτικές αυτές στηρίχθηκαν σε σημαντικές μεταρρυθμίσεις των γονικών αδειών, των δημόσιων υπηρεσιών φύλαξης των νηπίων, της ειδικής φορολογίας για τις οικογένειες (κατάργηση της κοινής φορολόγησης ήδη από το 1971) και του οικογενειακού δικαίου. Η οικογενειακή πολιτική που εφαρμόζεται έχει τρεις διαστάσεις: άμεση στήριξη της οικογένειας, στήριξη των εργαζόμενων γονέων με τη μορφή αμειβόμενων γονικών αδειών και επιμερισμό αυτού του δικαιώματος σε γονική άδεια μετ' αποδοχών μεταξύ του πατέρα και της μητέρας. Το αποτέλεσμα ήταν υψηλός βαθμός εκπροσώπησης των γυναικών στο εργατικό δυναμικό, μεγαλύτερη συμμετοχή του πατέρα στη φροντίδα των νηπίων, δείκτες γονιμότητας ανώτεροι από τον μέσο όρο στην ΕΕ και μείωση της παιδικής φτώχειας. Στη Φινλανδία καθιερώθηκε το 1988 ένα επίδομα για τη φύλαξη των παιδιών στο σπίτι και το 1998 θεσπίστηκε ανάλογο επίδομα και στη Νορβηγία, προκειμένου να αναγνωριστούν και να αμειφθούν οι γονείς που επιδίδονται στην ανατροφή των παιδιών τους σε βάση πλήρους απασχόλησης.

4.4 Στις Κάτω Χώρες, το κυριότερο στοιχείο της οικογενειακής πολιτικής ήταν η ανάπτυξη της μερικής απασχόλησης, που επιτρέπει στους γονείς να αφιερώνουν περισσότερο χρόνο στην εκπαίδευση των παιδιών τους — μια επιλογή που αξιοποιείται περισσότερο από οπουδήποτε αλλού από τους πατέρες. Παρ' όλα αυτά, ενώ το 73,2 % των ανδρών εργάζεται με ωράριο πλήρους απασχόλησης, το αντίστοιχο ποσοστό για τις γυναίκες είναι μόνο 45,9 %. Η δυνατότητα του μειωμένου ωραρίου για τους γονείς αξιοποιείται από το 19 % των πατέρων, ποσοστό πολύ πιο υψηλό από ό,τι σε όλη την υπόλοιπη Ευρώπη, το οποίο όμως ανέρχεται σε 41 % για τις μητέρες. Το μέτρο αυτό μπορεί να αξιοποιηθεί μέχρι το όγδοο έτος του παιδιού και συνοδεύεται από μείωση των φόρων κατά 704 ευρώ μηνιαίως. Η πίστωση ωρών εργασίας ισούται με 26 φορές τον αριθμό των εβδομαδιαίων ωρών εργασίας, νοείται ανά παιδί και μπορεί, συνεπώς, να συσσωρευτεί. Κατ' αυτόν τον τρόπο, οι γονείς μπορούν να προσφεύγουν στις υπηρεσίες φύλαξης των παιδιών σε βάση μειωμένου ωραρίου.

4.5 Στη Γαλλία, η οικογενειακή πολιτική εφαρμόζεται από παλιά, χαρακτηρίζεται από μεγάλη σταθερότητα στην πορεία του χρόνου —όποιο και αν ήταν το κυβερνών κόμμα— και περιλαμβάνει έναν συνδυασμό οικογενειακών επιδομάτων, δικαιο φορολογικό καθεστώς για την οικογένεια, διατάξεις του ασφαλιστικού συστήματος και του εργατικού δικαίου που καθιερώνουν ειδικές άδειες μετ' αποδοχών, σύστημα φύλαξης των νηπίων 0-3 ετών και δωρεάν νηπιαγωγείο μετά την ηλικία των τριών. Η σημασία του έγκειται επίσης στο γεγονός ότι ασκείται τόσο από την κεντρική δημόσια διοίκηση όσο και από τους δήμους και τις νομαρχίες, ανεξαρτήτως πολιτικής ταυτότητας. Οι δήμοι και οι νομαρχίες συμπληρώνουν

την πολιτική της κεντρικής δημόσιας διοίκησης, εφαρμόζοντας πολλαπλές τοπικές οικογενειακές πολιτικές με αντικείμενο το σύστημα φύλαξης ή τη στήριξη της οικογένειας. Τα κυρίως επειδή οικογενειακά επιδόματα αποσκοπούν στην αντιστάθμιση των επιβαρύνσεων που υφίσταται η οικογένεια για κάθε παιδί και ευνοούν τις πολύτεκνες οικογένειες. Λόγω αυτής της αρχής της καθολικότητας, δεν υπόκεινται σε όρους όσον αφορά το εισόδημα. Προορίζονται για το παιδί και αυτό είναι το στοιχείο που διαφοροποιεί τις οικογενειακές από τις κοινωνικές πολιτικές. Το αποτέλεσμα είναι ότι η Γαλλία συγκαταλέγεται στις ευρωπαϊκές χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά απασχόλησης των γυναικών και τους υψηλότερους δείκτες γονιμότητας. Το ζήτημα της ελεύθερης επιλογής του τρόπου φύλαξης των παιδιών είναι ουσιώδες στην οικογενειακή πολιτική της Γαλλίας, αλλά, για να υπάρχει ελεύθερη επιλογή, πρέπει κατ' αρχάς να υπάρχει επιλογή, δηλαδή επαρκής προσφορά συστημάτων φύλαξης.

4.6 Στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι πολιτικές εστιάζουν περισσότερο και αποτελεσματικότερα στην καταπολέμηση της φτώχειας των οικογενειών και των παιδιών και επικρατεί η αντίληψη ότι το κράτος δεν πρέπει να παρεμβαίνει στις ατομικές επιλογές ζωής. Οι πολιτικές αυτές εγγράφονται σε ένα πλαίσιο όπου η ευελιξία της αγοράς εργασίας επιτρέπει στις μητέρες να επιστρέψουν αρκετά εύκολα στην απασχόληση και αυτή η μεγάλη ευελιξία καθιστά επίσης δυνατή την ανταπόκριση στις πολύ ανομοιογενείς προσδοκίες των οικογενειών. Ο δείκτης γονιμότητας των γυναικών που επικεντρώνεται περισσότερο στην οικογενειακή ζωή είναι περίπου δύο φορές υψηλότερος από τον δείκτη γονιμότητας των γυναικών που δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα στον επαγγελματικό βίο.

4.7 Η Γερμανία, η οποία έχει περιέλθει σε κρίσιμη δημογραφική θέση, εδώ και ορισμένα χρόνια ξεκίνησε να εφαρμόζει μια φιλόδοξη πολιτική με σκοπό τον συνδυασμό του επαγγελματικού με τον οικογενειακό βίο τόσο στην πράξη όσο και στη θεωρία, καθότι όποιος εργαζόταν, ενώ ανέτρεφε τα παιδιά του αντιμετωπιζόταν με δυσπιστία. Εφαρμόστηκαν έτσι προηγμένα συστήματα φύλαξης, με ειδικά προσαρμοσμένα ωράρια και προβλέφθηκε δεκαεπτάμηνη γονική άδεια μετ' αποδοχών ίσων με τα δύο τρίτα του μισθού. Τα δε μέτρα αυτά συνοδεύονταν από ειδικά επιδόματα για την αντιμετώπιση της παιδικής φτώχειας, συμπληρώνοντας έτσι το εισόδημα των γονέων.

4.8 Σε κάθε περίπτωση, από τις μελέτες που έχουν διενεργηθεί προκύπτει σαφώς ότι τα υψηλά ποσοστά απασχόλησης των γυναικών συχνά συνοδεύονται από υψηλό ή σχετικά υψηλό δείκτη γονιμότητας, εφόσον υπάρχουν δυνατότητες συνδυασμού του επαγγελματικού με τον οικογενειακό βίο. Φαίνεται ότι μετά την περίοδο της δημογραφικής μετάβασης, κατά την οποία ελαττώθηκε ο αριθμός των τέκνων ανά γυναίκα —παράλληλα με τη σημαντική μείωση του ποσοστού της παιδικής, παιδικο-εφηβικής και μητρικής κυρίως θνησιμότητας, την αύξηση του ενδιαφέροντος για την υγιεινή και τη διευκόλυνση της επιλογής της χρονικής στιγμής της τεκνοποίησης—, η περίοδος που ακολουθεί χαρακτηρίζεται από μία κατάσταση κατά την οποία και οι δύο γονείς εργάζονται εκτός οικίας. Ωστόσο, το ποσοστό απασχόλησης με πλήρες ωράριο παραμένει πιο υψηλό για τους πατέρες από ό,τι για τις μητέρες, ιδίως όταν δεν υπάρχει επαρκής πρόσβαση σε υπηρεσίες φύλαξης και σε γονική άδεια μετ' αποδοχών.

5. Τα διάφορα μελλοντικά σενάρια

5.1 Στη σημερινή δημογραφική κατάσταση της ΕΕ, είναι πολύ σημαντικό να προσδιορίσουμε ποια υπήρξε η επίδραση των πολιτικών εφαρμόστηκαν στους συντελεστές γονιμότητας. Είναι δυνατό να προβλεφθούν διάφορα σενάρια δημογραφικής εξέλιξης.

5.2 Το πρώτο δυνατό σενάριο αφορά την εξέλιξη σύμφωνα με τις τρέχουσες τάσεις: η ΕΕ θα διατηρήσει έναν μέσο δείκτη γονιμότητας κατώτερο του ορίου αντικατάστασης των γενεών και με αποκλίσεις από το ένα κράτος μέλος στο άλλο. Ωστόσο, θα σημειωθεί ελαφρά αύξηση του πληθυσμού λόγω της αδράνειας των φαινομένων –βάσει της δημογραφικής λογικής–, φαινόμενο το οποίο όμως τελικά ακυρώνεται από την άνοδο του προσδόκιμου ζωής των ηλικιωμένων και από το πλεόνασμα μεταναστευτικού ρεύματος. Τα αποτελέσματα θα ήταν η έντονη γήρανση του πληθυσμού της ΕΕ –παρά τις μεταναστευτικές εισροές (δομικό φαινόμενο)–, η αλματώδης αύξηση του αριθμού των ηλικιωμένων, γνωστή και ως «γεροντισμός» (φαινόμενο τάσης), καθώς και η πιθανή συρρίκνωση του ενεργού πληθυσμού, παρά την επέκταση της ηλικίας συνταξιοδότησης. Επιπροσθέτως, στις μισές περίπου χώρες της ΕΕ, θα μειωθεί ο πληθυσμός.

5.3 Σε αυτή την περίπτωση θα οξυνθούν δημογραφικές ανισοροπίες μεταξύ των κρατών μελών, με κίνδυνο για τη συνοχή της ΕΕ, αφού οι απαιτούμενες πολιτικές και οι διεκδικήσεις του πληθυσμού θα απέκλιναν σε πολύ μεγάλο βαθμό από χώρα σε χώρα, αναλόγως με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά τους.

5.4 Το «καταστροφικό» σενάριο είναι εκείνο όπου θα ενταθεί ο δημογραφικός «χειμώνας» συνοδευόμενος από αριθμό θανάτων μακράν υπέρτερο αυτού των γεννήσεων. Στην περίπτωση αυτή, η εκτεταμένη γήρανση θα συσσωρευτεί από τη βάση της ηλικιακής πυραμίδας, εξαιτίας της πολύ χαμηλής γονιμότητας και μικρότερης κατά το ήμισυ από το όριο απλής αντικατάστασης των γενεών (πρόκειται για επίπεδα που ήδη εντοπίζονται σε ορισμένες περιφέρειες της ΕΕ). Ενδεχομένως δε να σημειωθεί και γήρανση του πληθυσμού στην κορυφή της πυραμίδας λόγω της αύξησης του προσδόκιμου ζωής πέραν των 65 ετών. Αυτή η άκρως γερασμένη κοινωνία πιθανώς να μην έχει τα μέσα να διασφαλίσει τη χρηματοδότηση της απαραίτητης υγειονομικής περιθαλψής των ηλικιωμένων.

5.5 Αυτά τα δύο στοιχεία του «καταστροφικού» σεναρίου θα επέφεραν μετανάστευση των νέων πτυχιούχων, που θα άφηναν τη γηράσκουσα ΕΕ για χώρες με πιο ανεπτυγμένη επιχειρηματικότητα, ενώ οι εισροές μεταναστών θα παρουσίαζαν φθίνουσα τάση, αφού η Ευρώπη θα καθίστατο λιγότερο δυναμική, φτωχότερη και αντιμετώπιση με μεγάλες δημοσιονομικές δυσκολίες και αδυναμία ισοσκελισμού της κοινωνικής ασφάλισης και άρα λιγότερο ελκυστική.

5.6 Το αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης θα ήταν μια εξαιρετικά ανισόρροπη πυραμίδα ηλικιών στην ΕΕ, με πολύ περισσότερους ηλικιωμένους παρά νέους και με έναν γηράσκοντα ενεργό πληθυσμό που θα μειωνόταν ραγδαία.

5.7 Τέλος, ένα τρίτο και πιο αισιόδοξο σενάριο αναφέρεται στη δημογραφική ανανέωση ή «άνοιξη». Ο δείκτης γονιμότητας θα αυξηθεί και θα προσεγγίσει αριθμητικά το απαιτούμενο όριο για την αντικατάσταση των γενεών. Η αύξηση των γεννήσεων θα τονώσει αρκετούς τομείς της οικονομίας, πριν ο συρρικνούμενος ενεργός πληθυσμός αρχίσει από την επόμενη γενιά να αυξάνεται και πάλι. Ο δημογραφικός δυναμισμός θα δημιουργήσει οικονομικό δυναμισμό, ο οποίος θα συμβάλει στη χρηματοδότηση της κοινωνικής προστασίας. Η ΕΕ θα γίνει ξανά ελκυστική τόσο για τους πολίτες της –που δεν θα μπαίνουν πια στον πειρασμό να την εγκαταλείψουν– όσο και για μετανάστες υψηλότερου μορφωτικού επιπέδου.

5.8 Αυτά τα σενάρια δεν είναι φυσικά προφητείες, αλλά απλές υποθέσεις που μας βοηθούν να σχεδιάσουμε κατάλληλες πολιτικές για τη διόρθωση της τρέχουσας κατάστασης και την αποσόβηση των χειρότερων.

6. Πώς σχετίζονται οι πολιτικές στήριξης της οικογένειας με τις διαφορές γονιμότητας;

6.1 Όλα τα κράτη μέλη εφαρμόζουν ένα σύνολο πολιτικών, που συνδυαζόμενες διαμορφώνουν μια οικογενειακή πολιτική, είτε αποκαλείται όντως έτσι είτε όχι ⁽⁵⁾. Οι πολιτικές αυτές έχουν διάφορους στόχους:

- μείωση της φτώχειας και διατήρηση του εισοδήματος της οικογένειας·
- στήριξη της βρεφονηπιακής ηλικίας και της ανάπτυξης των παιδιών·
- καλύτερο συνδυασμό του επαγγελματικού και του οικογενειακού βίου·
- ικανοποίηση του επιτακτικού αιτήματος περί της ισότητας των φύλων·
- εξασφάλιση της δυνατότητας των γονέων ή των μελλοντικών γονέων να αποκτήσουν όσα παιδιά επιθυμούν όποτε το επιθυμούν, με αποτέλεσμα τη βελτίωση του δείκτη γονιμότητας.

6.2 Αν θέλαμε να κατατάξουμε τις χώρες σε κατηγορίες ανάλογα με τις πολιτικές που εφαρμόζουν, θα μπορούσαμε να πούμε πως υπάρχουν:

- χώρες με περιορισμένη οικογενειακή πολιτική και γονιμότητα χαμηλότερη του ευρωπαϊκού μέσου όρου·
- χώρες με πολιτική που δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες των οικογενειών και γονιμότητα χαμηλότερη του ευρωπαϊκού μέσου όρου·
- χώρες όπου η στήριξη της οικογένειας ως ποσοστό του ΑΕγχΠ προβάλλει χαμηλότερη ή ίση με τον μέσο όρο της ΕΕ, αλλά η γονιμότητα είναι υψηλότερη του μέσου όρου·
- χώρες με ισχυρή οικογενειακή πολιτική και γονιμότητα υψηλότερη από τον μέσο όρο της ΕΕ ⁽⁶⁾.

Φαίνεται, δηλαδή, ότι οι εφαρμοζόμενες πολιτικές έχουν όντως αντίκτυπο στη γονιμότητα, ο οποίος ποικίλλει ανάλογα με τα βασικά στοιχεία αυτών των πολιτικών.

⁽⁵⁾ Βλ. γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Η οικογένεια και οι δημογραφικές εξελίξεις», ΕΕ C 161 της 13.07.2007, σ. 66, σημείο 7.

⁽⁶⁾ Gérard-François Dumont, «UE Prospective démographique» (Δημογραφικές προοπτικές της ΕΕ) – <http://www.diploweb.com/UE-Prospective-demographique.html>.

6.3 Η σύγκριση των οικογενειακών πολιτικών είναι ενδιαφέρουσα, επειδή επιτρέπει τον προσδιορισμό των ορθών πρακτικών, αλλά είναι γενικά παραδεκτό ότι, για να είναι αυτά τα συστήματα πλήρως αποτελεσματικά, πρέπει οι παρεχόμενες υπηρεσίες και οι μηχανισμοί –ιδίως χρηματοδοτικής ή/και φορολογικής– στήριξης να ανταποκρίνονται στις προσδοκίες των οικογενειών και των γονέων ή μελλοντικών γονέων. Οι προσδοκίες αυτές ενδέχεται να ποικίλλουν μεταξύ των κρατών μελών, ανάλογα με την εθνική νοοτροπία, τα κοινωνικά ήθη και τις παραδόσεις. Οι δημόσιες αρχές πρέπει συνεπώς να αποφεύγουν τις ιδεολογικές προκαταλήψεις και να προτείνουν, αντίθετα, μηχανισμούς που παρέχουν πραγματικά στο άτομο τη δυνατότητα να επιλέξει πότε θα δημιουργήσει οικογένεια και να αποκτήσει όσα παιδιά επιθυμεί. Οι μηχανισμοί αυτοί πρέπει να προσαρμοστούν επίσης στην ετεροβαρή κατανομή του πληθυσμού ανά την επικράτεια. Βάσει των στοιχείων αυτών και με σεβασμό πάντα προς τη διαφορετικότητα, μπορεί να αναπτυχθεί ένα σύστημα πληροφόρησης και ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών. Γεγονός παραμένει ότι η παρέμβαση των δημόσιων αρχών είναι πλήρως δικαιολογημένη, αφού η οικογένεια, ο χώρος όπου δημιουργείται το ανθρώπινο κεφάλαιο (7), αποτελεί το θεμέλιο ολόκληρου του κοινωνικού οικοδομήματος. Το είδαμε αυτό με την κρίση, κατά την οποία η οικογένεια συχνά διαδραμάτισε ρόλο αποσβεστήρα των κοινωνικών κραδασμών.

7. Κύρια στοιχεία της επιτυχίας των οικογενειακών πολιτικών

7.1 Οι πολιτικές για τη στήριξη της οικογένειας διαφέρουν, αλλά διαπιστώνεται ότι οι επιτυχημένες πολιτικές έχουν τα εξής κοινά σημεία:

— εφαρμογή μηχανισμών που επιτρέπουν τον συνδυασμό του επαγγελματικού με τον οικογενειακό βίο (υψηλού επιπέδου φροντίδα των παιδιών, ιδίως σε δημόσιους βρεφονηπιακούς σταθμούς, μέτρα υποστήριξης των οικογενειών με παροχή φροντίδας των εξαρτώμενων ατόμων, ευέλικτη οργάνωση της εργασίας, ειδικές άδειες), με επίγνωση ότι οι μηχανισμοί αυτοί πρέπει να είναι προσαρμοσμένοι στις συνθήκες κάθε χώρας, ανταποκρίνονται στις προσδοκίες των πατέρων και των μητέρων και ικανοποιούν τις συναισθηματικές, ψυχολογικές και φυσικές ανάγκες του παιδιού·

— πρόληψη και καταπολέμηση της φτώχειας της οικογένειας·

— σταθερότητα των εφαρμοζόμενων πολιτικών παρά τις πολιτικές εναλλαγές και καθολικότητά τους (οι διαπραγματεύσεις πραγματοποιούνται στη στήριξη του παιδιού, ανεξαρτήτως του οικογενειακού εισοδήματος). Αυτή η πτυχή της σταθερότητας είναι πολύ σημαντικό στοιχείο, αφού ο οικογενειακός προγραμματισμός αναπτύσσεται σε μακροπρόθεσμη βάση. Μια ενδεδειγμένη και σταθερή οικογενειακή πολιτική αποτελεί στοιχείο βιώσιμης ανάπτυξης·

— αναγνώριση της οικογένειας και προβολή του ρόλου της και της αξίας της οικογενειακής επιτυχίας. Στη σύγχρονη κοινωνία η επιτυχία νοείται προπάντων ως ατομική και επαγγελματική· υπάρχουν όμως και άλλες μορφές προσωπικής επιτυχίας, που σχετίζονται με τους άλλους και το κοινό καλό: τέτοιες είναι η

οικογενειακή, η ομαδική ή η πολιτιστική επιτυχία, που θα ήταν σκόπιμο να προβάλλονται περισσότερο από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (8) και τα εθνικά εκπαιδευτικά συστήματα·

— συνεκτίμηση της ιδιαιτερότητας των πολύτεκνων οικογενειών.

7.2 Πέρα από τα στοιχεία της οικογενειακής πολιτικής με τη στενή έννοια, παρατηρείται ότι είναι σαφώς πολύ σημαντικές και δύο άλλες πολιτικές: η πολιτική για την απασχόληση και η πολιτική για τη στέγαση (9). Χωρίς εργασία και χωρίς στέγη, είναι δύσκολο να ξεκινήσει κανείς οποιονδήποτε οικογενειακό προγραμματισμό. Για να δημιουργήσει κανείς οικογένεια, πρέπει να έχει ένα ελάχιστο επίπεδο εμπιστοσύνης στο μέλλον. Τα υψηλά ποσοστά ανεργίας των νέων ή οι επισφαλείς συμβάσεις εργασίας μπορεί να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην αντικατάσταση των γενεών, διότι, παρόλο που η ανατροφή των παιδιών είναι μακροχρόνια διεργασία, οι ευνοϊκές για τεκνογονία ηλικίες είναι αντιθέτως περιορισμένες. Γι' αυτό, θα πρέπει επίσης να παρέχεται ειδική υποστήριξη στους σπουδαστές και στους νέους που έχουν ήδη ή επιθυμούν να αποκτήσουν παιδί.

7.3 Όταν οι οικογενειακές πολιτικές εφαρμόζονται για μακρό χρονικό διάστημα και ανταποκρίνονται πραγματικά στις προσδοκίες των οικογενειών, έχουν θετικά αποτελέσματα στην προσωπική ανάπτυξη των παιδιών και των γονέων, στην αρμονία της κοινωνικής ζωής και στην αποκατάσταση ενός καλύτερου δείκτη γονιμότητας.

7.4 Μια πρόσφατη έρευνα που διενεργήθηκε μεταξύ 11 000 μητέρων από το Παγκόσμιο Κίνημα Μητέρων αποκαλύπτει ότι οι ερωτηθείσες επιθυμούν:

— πρώτον, καλύτερο συνδυασμό της εργασίας με την οικογενειακή ζωή·

— δεύτερον, αναγνώριση της σπουδαιότητας του μητρικού τους ρόλου από την κοινωνία·

— τρίτον, περισσότερο χρόνο για να ασχοληθούν με τα παιδιά τους.

7.5 Θα ήταν ενδιαφέρον να διεξαχθεί παρόμοια έρευνα και μεταξύ των πατέρων, επειδή είναι πολύ πιθανό να τους αφορούν επίσης αυτές οι τρεις προτεραιότητες που προέκυψαν και ιδιαίτερα η αναγνώριση του ρόλου τους, γεγονός που θα μπορούσε να τους παρωθήσει να επενδύσουν περισσότερο στην οικογενειακή ζωή (10). Είναι ενδιαφέρουσες εδώ οι πρόσφατες προτάσεις που αφορούν την ενθάρρυνση των πατέρων να επωφελούνται του δικαιώματος γονικής άδειας ή ακόμη και στην υποχρεωτική καθιέρωση γονικής άδειας μετ' αποδοχών, επειδή συμβάλλουν στην απαραίτητη ενίσχυση της προβολής της πατρότητας και στην εξίσου απαραίτητη ανάληψη των ευθυνών του από τον πατέρα, ιδίως σε περίπτωση διαζυγίου. Από αυτή την άποψη, θα ήταν χρήσιμο να συγκεντρωθούν οι ορθές πρακτικές επιχειρήσεων που εφαρμόζουν τρόπους οργάνωσης της εργασίας προσαρμοσμένους στις οικογενειακές ευθύνες. Η εταιρική κοινωνική ευθύνη αφορά και τα μέτρα υπέρ της καλύτερης εξισορρόπησης του επαγγελματικού και του οικογενειακού βίου. Τα μέτρα

(7) Βλ. γνωμοδότησης της ΕΟΚΕ με θέμα «Η οικογένεια και οι δημογραφικές εξελίξεις», ΕΕ C 161 της 13.07.2007, σ. 66, σημείο 6.4, και «Πρώιμη της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών», ΕΕ C 120 της 16.05.2008, σ. 66, σημείο 3.11.

(8) Βλ. γνωμοδότησης της ΕΟΚΕ με θέμα «Η οικογένεια και οι δημογραφικές εξελίξεις», ΕΕ C 161 της 13.07.2007, σ. 66, σημείο 8.15, και «Πρώιμη της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών», ΕΕ C 120 της 16.05.2008, σ. 66, σημείο 3.13.

(9) Βλ. γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Η οικογένεια και οι δημογραφικές εξελίξεις», ΕΕ C 161 της 13.07.2007, σ. 66, σημείο 4.6.

(10) Βλ. γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Η οικογένεια και οι δημογραφικές εξελίξεις», ΕΕ C 161 της 13/07/2007, σ. 66, σημείο 8.11.

αυτά εφαρμόζονται στους κόλπους των επιχειρήσεων. Θα ήταν δε χρήσιμο να θεσπιστεί ένα σήμα των «φιλικών» προς την οικογένεια επιχειρήσεων όπως ήδη ισχύει στην Ισπανία, υπό την αιγίδα του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικών Υποθέσεων ⁽¹¹⁾.

7.6 Η ΕΟΚΕ έχει προτείνει σε παλαιότερη γνωμοδότησή ⁽¹²⁾ της την «πρόβλεψη πρωτοβουλιών που θα επιτρέπουν στους παππούδες και στις γιαγιάδες και σε άλλα μέλη του στενού οικογενειακού περιβάλλοντος να φροντίζουν τα παιδιά, εφόσον οι εργαζόμενοι γονείς το επιθυμούν και υπό την προϋπόθεση ότι αυτό είναι προς το συμφέρον των παιδιών». Όσον αφορά τον χρόνο με την οικογένεια, η ΕΟΚΕ έχει ήδη ενστερνιστεί αυτή την αρχή σύμφωνα με την οποία: «Καθένας πρέπει να έχει [...] στη διάθεσή του αρκετά έτη πίστωσης χρόνου για τις οικογενειακές [...] δραστηριότητές του. Θα πρέπει να υπάρχει η δυνατότητα παράτασης της ηλικίας συνταξιοδότησης, αν ο εργαζόμενος επιθυμεί να λάβει άδεια μακράς διάρκειας (χρηματοδοτούμενη όπως η σύνταξη) κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής του σταδιοδρομίας.» ⁽¹³⁾ Έτσι, ακόμα και εάν η απασχόληση εκτός οικίας είναι μερική ή έχει προσωρινά ανασταλεί, το εισόδημα δεν περικόπτεται σημαντικά. Θα ήταν σκόπιμο πάντως να υπάρξει μια ακριβής οικονομική ανάλυση, προκειμένου να εκτιμηθεί το ύψος του ποσού που εξοικονομείται από τους βρεφονηπιακούς σταθμούς και το οποίο θα μπορούσε εν συνεχεία να προσμετρηθεί στον υπολογισμό του χρόνου που αφιερώνουν οι γονείς στην εκπαίδευση των παιδιών τους σε συνάρτηση με τον υπολογισμό του ύψους των συντάξεων. Επίσης, θα πρέπει να κατοχυρωθούν τα δικαιώματα των παππούδων σε σχέση με τα εγγόνια τους.

7.7 Η διεξαγωγή ερευνών σχετικά με τις προσδοκίες των νέων, τις μεταβολές που απορρέουν από τη μεγαλύτερη κινητικότητα των οικογενειών, τη σχέση μεταξύ της πρόσβασης των νέων στη στέγαση και της απόφασής τους να δημιουργήσουν οικογένεια ή τη γονιμότητα των νέων μορφών οικογένειας θα επέτρεπε επίσης την ανάπτυξη οικογενειακών πολιτικών καλύτερα προσαρμοσμένων στις ανάγκες. Οι έρευνες αυτές θα ήταν χρήσιμες εφόσον επέτρεπαν τον καλύτερο προσδιορισμό των προσδοκιών της οικογένειας, που συγκαταλέγεται στα βασικά στοιχεία των εφαρμοζόμενων πολιτικών.

8. Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης

8.1 Οι πολιτικές υποστήριξης της οικογένειας δεν εμπίπτουν στις αρμοδιότητες της ΕΕ. Το άρθρο 9 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων διευκρινίζει μάλιστα σαφώς ότι το δικαίωμα γάμου και δημιουργίας οικογένειας διέπεται από τις εθνικές νομοθεσίες. Ωστόσο, η ΕΕ μπορεί να νομοθετεί στους τομείς που αφορούν τον συνδυασμό οικογενειακού και επαγγελματικού βίου και οι κοινοτικοί εταίροι μπορούν να διαπραγματεύονται συμφωνίες που μετατρέπονται έπειτα σε οδηγίες. Το είδαμε αυτό με τη γονική άδεια και κατά τις συζητήσεις σχετικά με τη διάρκεια της άδειας μητρότητας. Η ΕΕ μπορεί επίσης να νομοθετεί στον τομέα της ισότητας ανδρών και γυναικών στην εργασία –μία από τις συνιστώσες κάθε οικογενειακής πολιτικής– και στον τομέα της προστασίας και την ανατροφής των παιδιών βάσει της πρόσφατης στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με θέμα τα δικαιώματα του παιδιού ⁽¹⁴⁾.

⁽¹¹⁾ http://www.en.aenor.es/aenor/certificacion/resp_social/respEFR.asp

⁽¹²⁾ Βλ. γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Εφαρμογή μέτρων που αποβλέπουν στη βελτίωση της υγείας και της ασφάλειας κατά την εργασία των εγκύων, λεγώνων και γαλουχουσών εργαζομένων», ΕΕ C 277 της 17/11/2009, σσ. 102–108, σημείο 1.12.

⁽¹³⁾ Βλ. γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Η σχέση μεταξύ της ισότητας των φύλων, της οικονομικής ανάπτυξης και των ποσοστών απασχόλησης», ΕΕ C 318 της 23/12/2009, σ. 15, σημείο 4.2.6.2.

⁽¹⁴⁾ COM(367) 2006 τελικό.

8.2 Η στρατηγική «Ευρώπη 2020» θέτει ως στόχο ένα ποσοστό απασχόλησης των ανδρών και των γυναικών το οποίο δεν θα μπορέσει να επιτευχθεί παρά μόνο εάν συνδυαστεί με μια οικογενειακή πολιτική που επιτρέπει στους άνδρες και τις γυναίκες να ανατρέφουν όσα παιδιά επιθυμούν παράλληλα με την επαγγελματική τους απασχόληση, πράγμα που δεν συμβαίνει σήμερα στην πλειονότητα των κρατών της ΕΕ.

8.3 Η ΕΕ μπορεί να διαδραματίσει επίσης χρήσιμο ρόλο στη στάθμιση των δημογραφικών δεδομένων και εξελίξεων και στην ανταλλαγή ορθών πρακτικών μεταξύ των κρατών μελών.

8.4 Η Ευρωπαϊκή Συμμαχία για τις Οικογένειες, που ιδρύθηκε κατά τη διάρκεια της τελευταίας γερμανικής Προεδρίας, προέβλεπε τη δημιουργία ενός Παρατηρητηρίου, το οποίο δεν είδε ποτέ το φως της ημέρας.

8.5 Σήμερα αναπτύσσονται με την υποστήριξη της ΕΕ οι ακόλουθες σχετικές πρωτοβουλίες και χρηματοδοτικά προγράμματα:

- η Ομάδα Εμπειρογνομών για Δημογραφικά Θέματα,
- το Ευρωπαϊκό Φόρουμ Δημογραφίας,
- τα εργαστήρια βέλτιστων πρακτικών,
- το δίκτυο για τις οικογενειακές πολιτικές,
- η διαδικτυακή πύλη της Ευρωπαϊκής Συμμαχίας για τις Οικογένειες,
- διάφορα περιφερειακά σεμινάρια.

Η συνολική χρηματοδότηση αυτών των δράσεων αγγίζει τα 500 000 ευρώ, στα οποία πρέπει να προστεθεί το κόστος του προγράμματος FAMILYPLATFORM, το οποίο βαινει προς ολοκλήρωση, το κόστος άλλων ερευνητικών δημογραφικών προγραμμάτων τα οποία επίσης καταπίνουν με οικογενειακά θέματα, καθώς και το κόστος της βάσης δεδομένων για την οικογένεια του ΟΟΣΑ.

8.6 Θα ήταν επιθυμητό να διασυνδεθούν καλύτερα όλες αυτές οι πρωτοβουλίες και να τεθούν υπό την εξουσία ή, τουλάχιστον, τον συντονισμό ενός ειδικού οργάνου, που θα αναλάβει τον προσδιορισμό μιας ολοκληρωμένης πολιτικής και τον καθορισμό των αξόνων δράσης και μελέτης. Καθώς οι σημερινές περιστάσεις δεν επιτρέπουν τη σύσταση νέων αυτόνομων οργάνων στην ΕΕ, αυτός ο διευθυντικός και συντονιστικός ρόλος θα μπορούσε να ανατεθεί, από πολιτική και διαχειριστική σκοπιά, στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μέσω της Ευρωπαϊκής Συμμαχίας για τις Οικογένειες, και από επιστημονική σκοπιά στο Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας (Eurofound), το οποίο, ως τριμερής οργανισμός της ΕΕ, θα ήταν απόλυτα πρόσφορο προς τούτο. Θα μπορούσε έτσι να δημιουργηθεί, χάρη στην καλή συνεργασία των διάφορων πρωτοβουλιών που αναπτύσσονται ήδη σε επίπεδο ΕΕ, μια πραγματική βάση δεδομένων στη διάθεση των κρατών μελών. Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Συμμαχία για τις Οικογένειες πρέπει

να αναπτύξει επαφές και συνεργασίες με τα κλιμάκια και τα προγράμματα της ανοικτής μεθόδου κοινωνικού συντονισμού, επί της οποίας διαβουλεύεται επί του παρόντος η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με τους αρμόδιους φορείς.

8.7 Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης έχουν ήδη συμβάλει στην εφαρμογή ορισμένων μέτρων από τις οικογενειακές πολιτικές σε κάποια κράτη μέλη. Θα ήταν δε σκόπιμο να εξεταστεί πώς θα μπορούσαν να επεκταθούν αυτές οι παρεμβάσεις. Επίσης, οι οικογενειακές πολιτικές θα πρέπει να συμπεριληφθούν στην πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας.

8.8 Στο ίδιο πνεύμα, θα πρέπει ακόμη να προβλεφθεί από το πρόγραμμα έρευνας⁽¹⁵⁾ και καινοτομίας ειδική χρηματοδότηση για μελέτες και έρευνες στον τομέα της δημογραφίας, αλλά και στους τομείς της κοινωνιολογίας, της ανθρωπολογίας και της φιλοσοφίας, που ασχολούνται επίσης με τα ζητήματα της οικογένειας. Θα πρέπει, ειδικότερα, να διενεργηθούν μελέτες σχετικά με την αποτελεσματικότητα και των αντίκτυπο των εφαρμοζόμενων πολιτικών υποστήριξης της οικογένειας. Προς τούτο, το πρόγραμμα FAMILY-PLATFORM δεν θα πρέπει να σταματήσει, αλλά αντίθετα να καθιερωθεί σε μόνιμη βάση, όπως επιθυμούν όλες οι ενώσεις και τα συμβαλλόμενα μέρη του που αναπτύσσουν δράση υπέρ της οικογένειας.

8.9 Θα ήταν επιθυμητό να συμμετάσχουν περισσότερο στη χάραξη των οικογενειακών πολιτικών όλες οι ενώσεις που εκπροσωπούν ή που έχουν αντίκτυπο στις οικογένειες, τόσο στο επίπεδο της ΕΕ όσο και σε εκείνο των κρατών μελών.

8.10 Όλοι οι Ευρωπαίοι είναι ή υπήρξαν κάποτε μέλη μιας οικογένειας, όποια και αν ήταν η εξέλιξη ή η ιστορία της και όποια και αν υπήρξε η γενική εξέλιξη των οικογενειών κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Κανείς δεν γεννιέται αυθυπόστατα και όλες οι δημοσκοπήσεις δείχνουν πως η οικογενειακή αλληλεγγύη παραμένει μία από τις θεμελιωδέστερες αξίες για τους Ευρωπαίους πολίτες. Πολλές πολιτικές που αποφασίζονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο έχουν άμεσο αντίκτυπο στην οικογενειακή ζωή (ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, απασχόληση και κοινωνική προστασία, προστασία του περιβάλλοντος και των καταναλωτών,

καθορισμός του συντελεστή ΦΠΑ επί των ειδών βρεφικής ηλικίας⁽¹⁶⁾, πολιτική για τα μέσα ενημέρωσης, αλλά και εκπαιδευτικά, πολιτιστικά και κοινωνικά προγράμματα).

8.11 Επομένως, η ΕΟΚΕ συνιστά να ενταχθεί η οικογενειακή διάσταση με τρόπο οριζόντιο σε όλες τις ευρωπαϊκές πολιτικές, ιδίως κατά τη διεξαγωγή των εκτιμήσεων αντικτύπου, που είναι πλέον υποχρεωτικές για κάθε ευρωπαϊκή νομοθεσία⁽¹⁷⁾ και οι οποίες ενσωματώνονται στις εκτιμήσεις όλων των υφιστάμενων πολιτικών για λόγους αναθεώρησης. Στην Ισπανία, λόγω χάρη, όπου το νερό αποτελεί αγαθό εν ανεπάρκεια, η τιμολόγησή προέβλεπε μια τιμή ανά κυβικό μέτρο η οποία κλιμακωνόταν αναλόγως με την κατανάλωση. Ωστόσο, αυτή η μέθοδος υπολογισμού κάθε άλλο παρά ευνοϊκή ήταν για τις πολύτεκνες οικογένειες, καθότι μια πενταμελής οικογένεια καταναλώνει «αυτομάτως» μεγαλύτερη ποσότητα νερού απ' ό,τι ένας εργένης ή ένα άτεκνο ανδρόγυνο και έτσι, κατόπιν σχετικής δικαστικής αγωγής, η συγκεκριμένη μέθοδος τιμολόγησης εγκαταλείφθηκε⁽¹⁸⁾. Θα ήταν, συνεπώς, ευχής έργο να διεξάγονται τακτικά μελέτες αντικτύπου της κάθε νομοθεσίας στον τρόπο ζωής των οικογενειών προς αποφυγήν δυσμενών επιπτώσεων γι' αυτές.

8.12 Επιπροσθέτως, θα ήταν σκόπιμο να επισημανθεί σε ποιο βαθμό αλληλοσυνδέονται οι περιφερειακές πολιτικές, οι πολιτικές επενδύσεων, κατάρτισης, στέγασης και απασχόλησης και καθιστούν –πέραν των αυστηρώς νοούμενων οικογενειακών πολιτικών– το εκάστοτε κράτος μέλος ή περιφέρεια πόλο έλξης για τις οικογένειες και τους νέους και μπορούν να το βοηθήσουν να αποκτήσει σταθερή δημογραφική δυναμική παγκόσμια εμβέλεια.

8.13 Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει ανεπιφύλακτα την ιδέα να ανακηρυχθεί το 2014 Ευρωπαϊκό Έτος της Οικογένειας, ταυτόχρονα με τον εορτασμό της εικοστής επετείου του Διεθνούς Έτους της Οικογένειας του ΟΗΕ. Το μέλλον των κοινωνιών βρίσκεται στις μελλοντικές γενιές και αυτές γεννιούνται μέσα στους κόλπους της οικογένειας. Ωστόσο, πρέπει εν κατακλείδι να τονιστεί ότι υπάρχει ένα καθοριστικός παράγοντας που επηρεάζει την απόφαση δημιουργίας μιας οικογένειας και αυτός δεν είναι άλλος από την ελπίδα για ένα καλύτερο μέλλον. Οι κυβερνήσεις είναι υπεύθυνες για την ελπίδα που θρέφει ο λαός που κυβερνούν και σε αυτό συνίσταται, άλλωστε, το μεγαλείο και η βαρύτητα της αποστολής τους.

Βρυξέλλες, 4 Μαΐου 2011.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Staffan NILSSON

⁽¹⁵⁾ Βλ. γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Η οικογένεια και οι δημογραφικές εξελίξεις», ΕΕ C 161 της 13.07.2007, σ. 66, σημείο 4.5.

⁽¹⁶⁾ Η ΕΟΚΕ έχει ήδη ταχθεί υπέρ της μείωσης του συντελεστή, ιδίως ως προς τις πάνες για βρέφη - βλ. γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Προώθηση της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών» ΕΕ C 120 της 16/05/2008, σ. 66, σημείο 4.7.

⁽¹⁷⁾ Βλ. γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Προώθηση της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών», ΕΕ C 120 της 16.05.2008, σ. 66, σημείο 4.8.

⁽¹⁸⁾ <http://sentencias.juridicas.com/docs/00285332.html>